

การนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมาย

นายชาญ โชติกิตติกุล^๑

๑. บทนำ

เรือเป็นทรัพย์สินที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่ามีมูลค่าในทางเศรษฐกิจ อีกทั้งเป็นที่ยอมรับในทางกฎหมายว่าเป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเรือมาเป็นหลักประกันปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันหลายฉบับ ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของเรือและประสงค์จะนำเรือมาเป็นหลักประกัน อาจจะต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าเรือลำที่ตนเป็นเจ้าของอยู่นั้นสามารถนำมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายในรูปแบบใดได้บ้าง และเมื่อนำมาเป็นหลักประกันแล้วจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ในทางกฎหมายอย่างไร สาระของบทความนี้จะแสดงถึงรูปแบบการนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายและข้อพิจารณาบางประการทางกฎหมายที่จะต้องคำนึงถึงในการนำเรือมาเป็นหลักประกัน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของเรือและบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมในการทำสัญญาหลักประกันต่อไป

๒. รูปแบบการนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมาย

การนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายนั้น ปัจจุบันสามารถกระทำได้อยู่ด้วยกัน ๓ รูปแบบ ได้แก่ การจำนอง การจำนำ และการทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ โดยมีรายละเอียดของแต่ละรูปแบบดังจะกล่าวต่อไปนี้

๒.๑ การนำเรือมาเป็นหลักประกันทางจำนอง

กฎหมายไทยได้ยอมรับว่า “เรือ” เป็นทรัพย์สินที่สามารถใช้จำนองได้ โดยลักษณะของการจำนอง คือ “การที่บุคคลหนึ่งเอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่กัน” ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามความหมายตามมาตรา ๗๐๒^๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ การจำนองเรือมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยกัน ๓ ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ และพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยมีแนวทางการนำเรือมาจำนองตามกฎหมายทั้งสามดังนี้

^๑นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ ฝ่ายกฎหมายคมนาคม กองกฎหมายเทคโนโลยีและการคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรกฎาคม ๒๕๖๑)

^๒มาตรา ๗๐๒ อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนอง เอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง

ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญมีพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่

๒.๑.๑ การจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายว่าด้วยเรือไทย

การนำเรือมาจำนองตามกฎหมายทั้งสองนี้จะต้องพิจารณาควบคู่กันไป เนื่องจากกฎหมายทั้งสองมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีประเด็นในการพิจารณาดังต่อไปนี้

๑) ลักษณะและเงื่อนไขของเรือที่จะนำมาจำนอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดลักษณะและเงื่อนไขของเรือที่สามารถนำมาจำนองได้ไว้ตามมาตรา ๗๐๓^๓ วรรคสอง (๑) โดยกำหนดให้ “เรือที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไปที่ได้จดทะเบียนไว้ตามกฎหมาย”^๔ สามารถนำมาจำนองได้ กล่าวคือ กำหนดลักษณะของเรือไว้ว่าต้องมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป และกำหนดเงื่อนไขว่าต้องได้มีการจดทะเบียนไว้ตามกฎหมาย จึงกล่าวได้ว่า เรือที่ได้มีการจดทะเบียนตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นประเภทเรือกำปั่น เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ หากมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไปย่อมเป็นทรัพย์สินที่นำมาจำนองได้เสมอ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับการจดทะเบียนเรือ ดังนั้น การพิจารณาว่าเรือลำใดเป็นเรือที่ได้มีการจดทะเบียนแล้วหรือไม่ ก็จะต้องพิจารณาจากกฎหมายเฉพาะที่กำหนดเรื่องการจดทะเบียนเรือไว้ ซึ่งปัจจุบันกฎหมายดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ นอกจากพระราชบัญญัติเรือไทยฯ จะมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดเรื่องเกี่ยวกับการจดทะเบียนเรือแล้วยังกำหนดเรื่องการจำนองเรือโดยกำหนดลักษณะและเงื่อนไขของเรือที่จะนำมาจำนองไว้เป็นการเฉพาะอีกด้วยดังปรากฏตามหมวด ๔ การจำนองและบุริมสิทธิอันเกี่ยวกับเรือไทยที่ได้จดทะเบียนแล้ว ดังนั้น เรือที่จะนำมาจำนองได้จะต้องพิจารณาจากลักษณะและเงื่อนไขของเรือตามพระราชบัญญัติเรือไทยฯ เนื่องจากเรือที่จะนำมาจำนองตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีเงื่อนไขที่ต้องย้อนกลับไปพิจารณาการจดทะเบียนเรือตามบทบัญญัติพระราชบัญญัติเรือไทยฯ ประกอบด้วย

^๓มาตรา ๗๐๓ อันอสังหาริมทรัพย์นั้นอาจจำนองได้ไม่ว่าประเภทใด ๆ

สังหาริมทรัพย์อันจะกล่าวต่อไปนี้ก็อาจจำนองได้ดุจกัน หากว่าได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมาย คือ

(๑) เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป

(๒) แพ

(๓) สัตว์พาหนะ

(๔) สสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งกฎหมายหากบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการ

^๔เดิมมาตรา ๗๐๓ วรรคสอง (๑) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้ “เรือกำปั่นหรือเรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป” เป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาจำนองได้ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมความใน (๑) ของวรรคสอง ของมาตรา ๗๐๓ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็น “เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป” โดยเหตุผลที่ว่า ความหมายของคำว่า “เรือ” ตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตามพระราชบัญญัติการเดินทางเรือในน่านน้ำไทย พุทธศักราช ๒๕๕๖ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ จะมีความหมายถึงยานพาหนะทางน้ำทุกชนิดไม่ว่าจะใช้เพื่อบรรทุก ลำเรียง โดยสาร ลาก จูง ตลอดจนยานพาหนะอย่างอื่นที่สามารถใช้น้ำได้ทำนองเดียวกัน ดังนั้น กรณีของเรือกำปั่น เรือกลไฟหรือเรือยนต์ก็จะอยู่ในความหมายดังกล่าวแล้ว ประกอบกับเรือต้องมีระวางตั้งแต่ ๕ ตันขึ้นไปซึ่งมีใช้เรือขนาดเล็ก จึงแก้ไขเป็น “เรือมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป” เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติในการจดทะเบียนเรือในปัจจุบันและมีความหมายครอบคลุมยิ่งขึ้น (บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. (เรื่องเสร็จที่ ๓๐๘/๒๕๔๗))

เรือที่จะนำมาจำหน่ายได้ตามพระราชบัญญัติเรือไทยฯ นั้น กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้เฉพาะ “เรือไทยที่ได้จดทะเบียน” ที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ สำหรับหลักเกณฑ์การพิจารณาว่าเรือลำใดเป็น “เรือไทยที่ได้จดทะเบียน” หรือไม่ต้องพิจารณาตามมาตรา ๘^๕ และมาตรา ๙^๖ แห่งพระราชบัญญัติเรือไทยฯ ที่มีรายละเอียดปรากฏตามตารางประกอบดังนี้

เรือไทย		
เรือที่ต้องจดทะเบียน		กรณีที่เกี่ยวข้องเป็นเรือไทยโดยไม่ต้องจดทะเบียน
สำหรับการค้าในน่านน้ำไทย	สำหรับการประมง	๑. เรือของบุคคลตามมาตรา ๗ ซึ่งมีได้ใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๔๗ สำหรับการค้าน่านน้ำไทยหรือการประมง
๑. เรือกลขนาดตั้งแต่สิบตันกรอสขึ้นไป ๒. เรือทะเลที่มีใช้เรือกล ขนาดตั้งแต่ยี่สิบตันกรอสขึ้นไป ๓. เรือลำน้ำที่มีใช้เรือกล ขนาดตั้งแต่ห้าสิบตันกรอสขึ้นไป	๑. เรือกลทุกขนาด ๒. เรือที่มีใช้เรือกล ขนาดตั้งแต่หกตันกรอสขึ้นไป	๒. เรือของบุคคลตามมาตรา ๗ ขนาดต่ำกว่าที่กล่าวไว้ในมาตราก่อน สำหรับการค้าน่านน้ำไทยหรือการประมง

กล่าวโดยสรุป เรือที่จะนำมาจำหน่ายได้ตามพระราชบัญญัติเรือไทยฯ จะต้องเป็นเรือที่ต้องมีการจดทะเบียนตามมาตรา ๘ เท่านั้น แต่ไม่รวมถึงกรณีเรือที่เกี่ยวข้องเป็นเรือไทยโดยไม่ต้องจดทะเบียนตามมาตรา ๘ โดยเรือที่จะนำมาจำหน่ายได้จะต้องมีลักษณะดังนี้

(๑) เรือที่ใช้สำหรับการค้าน่านน้ำไทย ได้แก่ เรือกลขนาดตั้งแต่สิบตันกรอสขึ้นไป เรือทะเลที่มีใช้เรือกลขนาดตั้งแต่ยี่สิบตันกรอสขึ้นไป และเรือลำน้ำที่มีใช้เรือกลขนาดตั้งแต่ห้าสิบตันกรอสขึ้นไป

(๒) เรือที่ใช้สำหรับการประมง ได้แก่ เรือกลทุกขนาด และเรือที่มีใช้เรือกลขนาดตั้งแต่หกตันกรอสขึ้นไป

^๕มาตรา ๘ เรือดังกล่าวต่อไปนี้ เมื่อได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้ถือว่าเป็นเรือไทยสำหรับการค้าน่านน้ำไทย

๑. เรือกล ขนาดตั้งแต่สิบตันกรอสขึ้นไป
 ๒. เรือทะเลที่มีใช้เรือกล ขนาดตั้งแต่ยี่สิบตันกรอสขึ้นไป
 ๓. เรือลำน้ำที่มีใช้เรือกล ขนาดตั้งแต่ห้าสิบตันกรอสขึ้นไป
- สำหรับการประมง

๑. เรือกลทุกขนาด
๒. เรือที่มีใช้เรือกลขนาดตั้งแต่หกตันกรอสขึ้นไป

^๖มาตรา ๙ เรือของบุคคลตามมาตรา ๗ ซึ่งมีได้ใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๔๗ แม้จะมีขนาดดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน และเรือของบุคคลตามมาตรา ๗ ขนาดต่ำกว่าที่กล่าวไว้ในมาตราก่อน สำหรับการค้าน่านน้ำไทยหรือการประมงแล้วแต่กรณี ไม่ต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

เรือซึ่งกล่าวในมาตรานี้ ให้ถือว่าเป็นเรือไทยด้วย

๒) การทำสัญญาและผลของการจำนอง ในการทำสัญญาและจดทะเบียนจำนองที่จะต้องเป็นไปตามมาตรา ๓๖^๗ และมาตรา ๓๗^๘ แห่งพระราชบัญญัติเรือไทยฯ ส่วนกรณีอื่นใดเกี่ยวกับการจำนองที่พระราชบัญญัติเรือไทยฯ ไม่ได้กำหนดไว้ ก็จะต้องบังคับใช้ตามลักษณะ ๑๒ จำนอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยอนุโลม ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับการจำนอง

๒.๑.๒ กฎหมายว่าด้วยการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล

การจำนองเรือตามพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ เรือที่จะนำมาจำนองได้จะต้องเป็นเรือเดินทะเลที่มีลักษณะตามบทนิยามคำว่า “เรือ” ตามมาตรา ๔^๙ ที่ต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

- ๑) เป็นเรือขนาดหกสิบตันกรอสขึ้นไป
- ๒) เป็นเรือที่เดินด้วยเครื่องจักรกลไม่ว่าจะใช้กำลังอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม
- ๓) เป็นเรือที่มีลักษณะสำหรับใช้ในทะเลตามกฎหมายข้อบังคับการตรวจเรือที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย

สำหรับหลักเกณฑ์การจำนองเรือที่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเลฯ เมื่อพิจารณาตามมาตรา ๗^{๑๐} แล้ว การจำนองเรือตามพระราชบัญญัตินี้จะไม่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่อง

^๗มาตรา ๓๖ สัญญาจำนองเรือไทยที่ได้จดทะเบียนแล้วนั้น ให้ทำเป็นหนังสือตามแบบพิมพ์ของกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี และจดทะเบียนการจำนองต่อหน้านายทะเบียนเรือประจำเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือนั้น

ในเรื่องบุริมสิทธิดังระบุไว้ในมาตรา ๒๗๓ ถึงมาตรา ๒๗๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ถือว่าเรือดังกล่าวมาแล้วเป็นอสังหาริมทรัพย์ และให้นำมาตรา ๒๘๕ ถึงมาตรา ๒๘๙ แห่งประมวลกฎหมายนั้นมาใช้บังคับและในเรื่องการจดทะเบียนบุริมสิทธิดังกล่าวมาแล้ว ให้นายทะเบียนเรือประจำเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่

การจดทะเบียนดังบัญญัติไว้ในสองวรรคก่อนนั้น ให้จัดไว้ในสมุดทะเบียนและหมายเหตุไว้ในใบทะเบียน

^๘มาตรา ๓๗ ถ้าจะต้องปฏิบัติตามความในมาตราก่อนนอกเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือ ให้นายทะเบียนเรือหรือเจ้าพนักงานกงสุลไทยประจำเมืองท่าหนึ่งเมืองท่าใด แล้วแต่กรณี เป็นผู้ทำหน้าที่นายทะเบียนเรือประจำเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือ โดยหมายเหตุไว้ในใบทะเบียน แล้วส่งสำเนาให้นายทะเบียนเรือประจำเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือนั้นโดยด่วน เมื่อได้รับสำเนาเช่นนั้นแล้ว ให้นายทะเบียนเรือประจำเมืองท่าขึ้นทะเบียนของเรือจัดข้อความนั้นไว้ในสมุดทะเบียน

^๙มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“เรือ” หมายความว่า เรือขนาดตั้งแต่หกสิบตันกรอสขึ้นไปที่เดินด้วยเครื่องจักรกลไม่ว่าจะใช้กำลังอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม และเป็นเรือที่มีลักษณะสำหรับใช้ในทะเลตามกฎหมายข้อบังคับการตรวจเรือที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๐}มาตรา ๗ การจำนองเรือให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ใช้บังคับแก่การจำนองเรือตามพระราชบัญญัตินี้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

การจำนอง เว้นแต่กรณีที่พระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเลฯ ไม่ได้กำหนดไว้ เป็นการเฉพาะจึงจะนำเรื่องการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเลฯ ยังได้กำหนดให้ “เรือที่อยู่ระหว่างการต่อ”^{๑๑} เป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาจำนองได้ตามมาตรา ๒๑/๑^{๑๒} ซึ่งเป็นการนำแนวความคิดเรื่องการนำเรือที่อยู่ระหว่างการต่อมาใช้เป็นหลักประกันได้มาจากข้อบทที่ ๕^{๑๓} แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการจดทะเบียนซึ่งสิทธิบางประการของเรือที่อยู่ระหว่างการต่อ ค.ศ. ๑๙๖๗^{๑๔} (Convention relating to the registration of rights in respect of Vessels under construction: Brussels, 27 May 1967)

๒.๒ การนำเรือมาเป็นหลักประกันทางจำนำ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการจำนำตามมาตรา ๗๔๗^{๑๕} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีลักษณะเป็นกรณี “บุคคลหนึ่งส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้แล้ว” ดังนั้น การจำนำเรือย่อมสามารถกระทำได้ เนื่องจากเรือเป็นสิ่งหรือทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ เว้นแต่กรณีจำนำเรือที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่มาตรา ๖^{๑๖} แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีผลเป็นโมฆะ นอกจากนี้ การนำเรือมาจำนำกฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าเรือที่จะนำมาจำนำต้องได้มีการจดทะเบียนเรือแล้ว

๒.๓ การนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันทางธุรกิจ

การทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีลักษณะเป็นกรณี “บุคคลหนึ่งได้ตราทรัพย์สินไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สิน” อันเป็นไปตามมาตรา ๕^{๑๗} นอกจากนี้ ยังได้กำหนด

^{๑๑}มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“เรือที่อยู่ระหว่างการต่อ” หมายความว่า เรือที่อยู่ในระหว่างการต่อ ซึ่งเมื่อต่อเสร็จแล้วจะมีสภาพเป็นเรือตามพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๑๒}มาตรา ๒๑/๑ เรือที่อยู่ระหว่างการต่อที่จะจำนองได้ต้องเป็นเรือที่เมื่อต่อเสร็จแล้วสามารถทำสัญญาและจดทะเบียนจำนองเรือตามส่วนที่ ๒ ได้

^{๑๓}Article 5 Titles to and mortgages and "hypothèques" on a vessel which is to be or is being constructed shall, on application, be entered in the register.

^{๑๔}ประเทศไทยมิได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญานี้แต่อย่างใด อีกทั้งอนุสัญญานี้ยังไม่มีผลบังคับใช้เนื่องจากยังมีภาคีไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดในอนุสัญญา

^{๑๕}มาตรา ๗๔๗ อันว่าจำนำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนำ ส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

^{๑๖}มาตรา ๖ ห้ามมิให้จำนำเรือที่อยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ การกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ย่อมเป็นโมฆะ

^{๑๗}มาตรา ๕ สัญญาหลักประกันทางธุรกิจ คือสัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้ให้หลักประกัน ตราทรัพย์สินไว้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับหลักประกัน เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่จำเป็นต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้รับหลักประกัน

ผู้ให้หลักประกันอาจตราทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันการชำระหนี้อันบุคคลอื่นต้องชำระก็ได้

ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ไว้ตามมาตรา ๘^{๑๘} ดังนั้น การนำเรือมาเป็นหลักประกันตามพระราชบัญญัตินี้เบื้องต้นจะต้องพิจารณาว่าเรือเป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้หรือไม่ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ตามมาตรา ๘ แล้ว แม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดให้ “เรือ” เป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ไว้โดยตรง แต่การจะนำเรือมาใช้เป็นหลักประกัน ผู้เขียนเห็นว่า สามารถปรับเข้ากับกรณีตามมาตรา ๘ (๓) ที่กำหนดว่า “สังหาริมทรัพย์ที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า” แต่ต้องอยู่บนเงื่อนไขที่ว่า ผู้ให้หลักประกันได้ใช้เรือในการประกอบธุรกิจ เช่น ธุรกิจการเดินเรือ หรือการขนส่งทางเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ การนำเรือมาทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจกฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าเรือที่จะนำมาทำสัญญาต้องได้มีการจดทะเบียนเรือแล้ว

๓. ข้อพิจารณาทางกฎหมายเพิ่มเติมบางประการในการนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมาย

จากการพิจารณารูปแบบการนำเรือมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้ที่จะนำเรือมาใช้เป็นหลักประกันตามกฎหมายยังมีข้อที่ต้องพิจารณาทางกฎหมายเพิ่มเติมบางประการดังนี้

๓.๑ แบบในการทำสัญญา

๑) การจำนองจะยึดถือเรื่องแบบในการทำสัญญาเป็นสำคัญโดยจะต้องทำเป็น “หนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่”^{๑๙} ผลของการไม่ทำสัญญาจำนองตามแบบสัญญาจำนองจะตกเป็นโมฆะ^{๒๐} ตามมาตรา ๑๕๒^{๒๑} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รับจดทะเบียนจำนอง คือ นายทะเบียนเรือ^{๒๒} หรือเจ้าหน้าที่ประจำสถานเอกอัครราชทูตหรือกงสุลไทย แล้วแต่กรณี

^{๑๘} มาตรา ๘ หลักประกันได้แก่ทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้

(๑) กิจการ

(๒) สิทธิเรียกร้อง

(๓) สังหาริมทรัพย์ที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า

(๔) อสังหาริมทรัพย์ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง

(๕) ทรัพย์สินทางปัญญา

(๖) ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

^{๑๙} การกำหนดแบบในการทำสัญญาจำนอง จะปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา ๗๑๔) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ (มาตรา ๓๖) และพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ (มาตรา ๑๑ และมาตรา ๒๑/๒)

^{๒๐} แนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๘๖/๒๕๓๘ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๘/๒๕๔๕ เป็นต้น

^{๒๑} มาตรา ๑๕๒ การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็นโมฆะ

^{๒๒} ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง แต่งตั้งนายทะเบียนเรือ และผู้รักษาการแทนนายทะเบียนเรือ ตามพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๒) การจำหน่ายไม่มีแบบในการทำสัญญาเพียงแต่ผู้จำหน่ายส่งมอบทรัพย์สินจำหน่ายให้แก่ผู้รับจำหน่าย สัญญาจำหน่ายก็มีผลสมบูรณ์^{๒๓}

๓) การทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจแม้มาตรา ๑๓^{๒๔} แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ แม้จะกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานทะเบียน แต่กรณีดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นแบบตามกฎหมายแต่อย่างใด และผลของการไม่ทำตามกฎหมายดังกล่าวก็คือว่าการทำสัญญาดังกล่าวไม่มีผลใช้บังคับตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจฯ แต่สัญญาดังกล่าวไม่ตกเป็นโมฆะ โดยยังคงมีผลใช้บังคับระหว่างคู่สัญญาต่อไปโดยเจ้าพนักงานทะเบียน คือ อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้า^{๒๕}

๓.๒ ผู้ให้หลักประกันและผู้รับหลักประกัน

๑) การจำนอง ผู้จำนองตามสัญญาจำนองจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สิน^{๒๖} นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำสัญญาจำนองด้วย สำหรับผู้รับจำนองอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ทั้งนี้ ในการจำหน่ายผู้จำหน่ายและผู้รับจำหน่ายก็มีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีการจำนองดังกล่าวข้างต้น^{๒๗}

๒) สัญญาหลักประกันทางธุรกิจ การเป็นผู้ให้หลักประกันจะต้องเป็นไปตามมาตรา ๙^{๒๘} ที่กำหนดว่า ผู้ให้หลักประกันไม่ว่าจะมีสิทธิเหนือทรัพย์สินอยู่ในปัจจุบันหรือในอนาคตสามารถเป็นผู้ให้หลักประกันได้ โดยหากเป็นการให้หลักประกันทรัพย์สินที่จะมีสิทธิในอนาคต ผู้รับหลักประกันจะมีสิทธิตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจเหนือทรัพย์สินเมื่อผู้ให้หลักประกันได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้น สำหรับผู้รับหลักประกันมาตรา ๗^{๒๙} กำหนดให้เป็นได้เฉพาะสถาบันการเงิน^{๓๐} หรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^{๓๑} เท่านั้น

^{๒๓} แนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๑๔/๒๕๒๖ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๗๘/๒๕๓๔ เป็นต้น

^{๒๔} มาตรา ๑๓ สัญญาหลักประกันทางธุรกิจต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานทะเบียนตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๒

ในกรณีที่นำกิจการมาเป็นหลักประกัน สัญญาตามวรรคหนึ่งต้องระบุชื่อผู้รับใบอนุญาตคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งยินยอมเป็นผู้บังคับหลักประกันไว้ด้วย

^{๒๕} มาตรา ๑๕ ให้อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจการค้าเป็นเจ้าพนักงานทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

^{๒๖} มาตรา ๗๐๕ การจำนองทรัพย์สินนั้น นอกจากผู้เป็นเจ้าของในขณะนั้นแล้ว ท่านว่าใครอื่นจะจำนองหาได้ไม่

^{๒๗} แนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๑๕/๒๔๙๗ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๓๑/๒๕๐๓ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๖/๒๕๐๖ เป็นต้น

^{๒๘} มาตรา ๙ ผู้ให้หลักประกันจะนำทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิอยู่ในปัจจุบันหรือที่จะได้มาในอนาคตตามสัญญาหรือนิติสัมพันธ์ใด ๆ มาใช้เป็นหลักประกันก็ได้ แต่สิทธิเหนือทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสิทธิที่เป็นหลักประกันตามสัญญาจะมีขึ้นเมื่อผู้ให้หลักประกันได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้น

^{๒๙} มาตรา ๗ ผู้รับหลักประกันต้องเป็นสถาบันการเงินหรือบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

^{๓๐} มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

ฯลฯ

“สถาบันการเงิน” หมายความว่า

(๑) สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน

๓.๓ อัตราค่าธรรมเนียมการทำสัญญาหลักประกัน

สำหรับประเด็นเรื่องอัตราค่าธรรมเนียมจะพิจารณาเฉพาะกรณีการจำนองและการทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจเท่านั้น เนื่องจากการจำนองไม่มีอัตราค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด โดยมีรายละเอียดของอัตราค่าธรรมเนียมตามแต่ละกรณีดังนี้

๑) การนำเรือมาทำสัญญาจำนอง จะมีอัตราค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้

๑.๑) กรณีทำสัญญาจำนองตามพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ จะมีอัตราค่าธรรมเนียมการจำนองเรือเป็นไปตามกฎกระทรวงเศรษฐกิจการออกตามความในพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๓๓ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ ดังนี้

- เรือขนาดไม่เกิน ๑๐ ตันกรอส ๒๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๑๐ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๒๕ ตันกรอส ๑๕๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๒๕ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๕๐ ตันกรอส ๒๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๕๐ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๗๕ ตันกรอส ๓๕๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๗๕ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๐๐ ตันกรอส ๕๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๑๐๐ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๕๐ ตันกรอส ๘๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๑๕๐ ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๒๐๐ ตันกรอส ๑,๐๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๒๐๐ ตันกรอสขึ้นไป ตันกรอสละ ๕ บาท
- แต่ครั้งหนึ่งไม่เกินล้าละ ๒๐,๐๐๐ บาท

๑.๒) กรณีทำสัญญาตามพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีอัตราค่าธรรมเนียมการจำนองเรือและเรือที่อยู่ระหว่างการต่อเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ ดังนี้

- เรือขนาดไม่เกิน ๑๐๐ ตันกรอส ครั้งละ ๕๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๑๐๐ ตันกรอส แต่ไม่เกิน ๒๐๐ ตันกรอส ครั้งละ ๑,๐๐๐ บาท
 - เรือขนาดเกิน ๒๐๐ ตันกรอสขึ้นไป ตันกรอสละ ๑๐ บาท
- แต่ครั้งหนึ่งไม่เกินล้าละ ๒๐,๐๐๐ บาท

๒) การนำเรือมาทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะมีอัตราค่าธรรมเนียมเป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน การตรวจดูรายการจดทะเบียนและค่าธรรมเนียมอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมอยู่ที่ร้อยละศูนย์จุดศูนย์หนึ่งของจำนวนเงินที่ตกลงใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันแต่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท

(๒) บริษัทที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิต และบริษัทที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยตามกฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัย

(๓) ธนาคารหรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น

ฯลฯ

ฯลฯ

^{๓๑} ปัจจุบันได้มีการออกกฎกระทรวงดังนี้ กฎกระทรวงกำหนดให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับหลักประกัน พ.ศ. ๒๕๕๙ และกฎกระทรวงกำหนดให้บุคคลอื่นเป็นผู้รับหลักประกัน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑

๓.๔ การบังคับหลักประกันตามสัญญา

๑) การบังคับจำนองสามารถกระทำได้ ๓ วิธี ได้แก่ การฟ้องคดีต่อศาลเพื่อยึดทรัพย์สินจำนองนำมาขายทอดตลาด^{๓๒} การบังคับจำนองหลุดมาเป็นสิทธิ^{๓๓} และการขายทอดตลาดโดยไม่ต้องฟ้องศาล^{๓๔} โดยผลของการบังคับจำนองหากผู้รับจำนองได้เงินน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระเงินยังขาดอยู่เท่าใดลูกหนี้ก็ไม่ต้องรับผิดในเงินนั้น^{๓๕} ส่วนกรณีผู้จำนองได้จำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อื่นบุคคลอื่นจะต้องชำระ ผู้จำนองก็ไม่ต้องรับผิดในหนี้นั้นเกินราคาทรัพย์สินที่จำนองเช่นกัน^{๓๖}

^{๓๒} มาตรา ๗๒๘ เมื่อจะบังคับจำนองนั้น ผู้รับจำนองต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้ภายในเวลาอันสมควรซึ่งต้องไม่น้อยกว่าหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกหนี้ได้รับคำบอกกล่าวนั้น ถ้าและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้พิพากษาสั่งให้ยึดทรัพย์สินซึ่งจำนองและให้ขายทอดตลาดก็ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีผู้จำนองซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อื่นบุคคลอื่นต้องชำระ ผู้รับจำนองต้องส่งหนังสือบอกกล่าวดังกล่าวให้ผู้จำนองทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ ถ้าผู้รับจำนองมิได้ดำเนินการภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันนั้น ให้ผู้จำนองเช่นว่านั้นหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระ ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาสิบห้าวันดังกล่าว

^{๓๓} มาตรา ๗๒๙ ในการบังคับจำนองตามมาตรา ๗๒๘ ถ้าไม่มีการจำนองรายอื่นหรือบุริมสิทธิอื่นอันได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้ ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกเอาทรัพย์สินจำนองหลุดภายในบังคับแห่งเงื่อนไขดังกล่าวต่อไปนี้แทนการขายทอดตลาดก็ได้

(๑) ลูกหนี้ได้ขาดส่งดอกเบี้ยมาแล้วเป็นเวลาถึงห้าปี และ

(๒) ผู้รับจำนองแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าราคาทรัพย์สินนั้นน้อยกว่าจำนวนเงินอันค้างชำระ

^{๓๔} มาตรา ๗๒๙/๑ เวลาใด ๆ หลังจากทีหนี้ถึงกำหนดชำระ ถ้าไม่มีการจำนองรายอื่นหรือบุริมสิทธิอื่นอันได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้ ผู้จำนองมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจำนองเพื่อให้ผู้รับจำนองดำเนินการให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล โดยผู้รับจำนองต้องดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งนั้น ทั้งนี้ ให้ถือว่าหนังสือแจ้งของผู้จำนองเป็นหนังสือยินยอมให้ขายทอดตลาด

ในกรณีที่ผู้รับจำนองไม่ได้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ผู้จำนองพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ค้างชำระ ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้นบรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังวันที่พ้นกำหนดเวลาดังกล่าว

เมื่อผู้รับจำนองขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองได้เงินสุทธิจำนวนเท่าใด ผู้รับจำนองต้องจัดสรรชำระหนี้และอุปกรณ์ให้เสร็จสิ้นไป ถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนอง หรือแก่บุคคลผู้ควรจะได้เงินนั้น แต่ถ้าได้เงินน้อยกว่าจำนวนที่ค้างชำระ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๗๓๓ และในกรณีที่ผู้จำนองเป็นบุคคลซึ่งจำนองทรัพย์สินเพื่อประกันหนี้อื่นบุคคลอื่นจะต้องชำระ ผู้จำนองยอมรับผิดเพียงเท่าที่มาตรา ๗๒๗/๑ กำหนดไว้

^{๓๕} มาตรา ๗๓๓ ถ้าเอาทรัพย์สินจำนองหลุดและราคาทรัพย์สินนั้นมีประมาณต่ำกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่ก็ดี หรือถ้าเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองออกขายทอดตลาดใช้หนี้ ได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนเงินที่ค้างชำระกันอยู่เช่นกันก็ดี เงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดในเงินนั้น

^{๓๖} มาตรา ๗๒๗/๑ ไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด ผู้จำนองซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้อื่นบุคคลอื่นจะต้องชำระ ไม่ต้องรับผิดในหนี้เกินราคาทรัพย์สินที่จำนองในเวลาที่ยังบังคับจำนองหรือเอาทรัพย์สินจำนองหลุด

ข้อตกลงใดอันมีผลให้ผู้จำนองรับผิดเกินที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง หรือให้ผู้จำนองรับผิดอย่างผู้ค้ำประกัน ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ ไม่ว่าข้อตกลงนั้นจะมีอยู่ในสัญญาจำนองหรือทำเป็นข้อตกลงต่างหาก ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นกรณีที่นิติบุคคลเป็นลูกหนี้และบุคคลผู้มีอำนาจในการจัดการตามกฎหมายหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุม

๒) การบังคับจำหน่ายจะกระทำโดยวิธีการขายทอดตลาดโดยไม่ต้องฟ้องศาล^{๓๗} และผลของการจำหน่ายหากผู้รับจำหน่ายได้เงินไม่พอชำระหนี้ ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดอยู่^{๓๘}

๓) การบังคับสัญญาหลักประกันทางธุรกิจที่เป็นทรัพย์สินทั่วไป ซึ่งในที่นี่ได้แก่ เรือ ผู้รับหลักประกันอาจบังคับหลักประกันโดยให้เรือที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิหรือโดยจำหน่ายเรือ (การขายทอดตลาด) ที่เป็นหลักประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้^{๓๙} โดยผลของการขายทอดตลาดถ้าได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนหนี้ที่ค้างชำระเงินยังขาดอยู่จำนวนเท่าใดให้ถือเป็นหนี้ที่ผู้รับหลักประกันอาจเรียกร้องจากลูกหนี้ได้ แต่ถ้าผู้ให้หลักประกันไม่ได้เป็นลูกหนี้จะเรียกร้องจากผู้ให้หลักประกันไม่ได้^{๔๐} ส่วนผลของการบังคับหลักประกันหลุดเป็นสิทธิจะถือว่าหนี้ประธานและหนี้ตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะดับสิ้นไป^{๔๑}

การดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้จำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประกันหนี้ของนิติบุคคลและผู้จำนองได้ทำสัญญาค้ำประกันไว้เป็นสัญญาต่างหาก

^{๓๗} มาตรา ๗๖๔ เมื่อจะบังคับจำหน่าย ผู้รับจำหน่ายต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ก่อนว่าให้ชำระหนี้และอุปกรณ์ภายในเวลาอันควรซึ่งกำหนดไว้ในคำบอกกล่าวนั้น

ถ้าลูกหนี้ละเลยไม่ปฏิบัติตามคำบอกกล่าว ผู้รับจำหน่ายขอที่จะเอาทรัพย์สินซึ่งจำหน่ายออกขายได้ แต่ต้องขายทอดตลาด

อนึ่ง ผู้รับจำหน่ายต้องมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้จำนองบอกเวลาและสถานที่ซึ่งจะขายทอดตลาดด้วย

^{๓๘} มาตรา ๗๖๗ เมื่อบังคับจำหน่ายได้เงินจำนวนสุทธิต่าใด ท่านว่าผู้รับจำหน่ายต้องจัดสรรชำระหนี้และอุปกรณ์เพื่อให้เสร็จสิ้นไป และถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนอง หรือแก่บุคคลผู้ควรจะได้เงินนั้น

ถ้าได้เงินน้อยกว่าจำนวนค้างชำระ ท่านว่าลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับใช้ในส่วนที่ขาดอยู่นั้น

^{๓๙} มาตรา ๓๖ ผู้รับหลักประกันอาจบังคับหลักประกันโดยให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิหรือโดยจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้

^{๔๐} มาตรา ๕๒ เงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามมาตรา ๓๙ วรรคสาม มาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๔ และดอกผลที่เกิดขึ้นนับแต่วันที่ผู้รับหลักประกันมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้จัดสรรชำระตามลำดับ ต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายในการรักษาและสว่นทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามมาตรา ๔๕

(๒) ค่าใช้จ่ายตามสมควรและค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดจากการบังคับหลักประกัน

(๓) ชำระหนี้ให้แก่ผู้รับหลักประกัน และเจ้าหนี้อื่นซึ่งมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเท่าที่ปรากฏรายชื่อในหลักฐานทางทะเบียนตามลำดับ

(๔) ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นซึ่งขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินตามมาตรา ๓๙

(๕) เงินที่เหลือหากมีให้ชำระคืนแก่ผู้ให้หลักประกัน

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๘๗ มาตรา ๒๘๙ และมาตรา ๓๑๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับแก่การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่นซึ่งมีบุริมสิทธิตาม (๓) โดยอนุโลม

ถ้าจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแล้วได้เงินจำนวนสุทธิน้อยกว่าจำนวนหนี้ที่ค้างชำระเงินยังขาดจำนวนอยู่เท่าใดให้ถือเป็นหนี้ที่ผู้รับหลักประกันอาจเรียกร้องจากลูกหนี้ได้ แต่ถ้าผู้ให้หลักประกันไม่ได้เป็นลูกหนี้จะเรียกร้องจากผู้ให้หลักประกันไม่ได้

การใดที่แตกต่างจากความในมาตรานี้ตกเป็นโมฆะ

^{๔๑} มาตรา ๕๓ หากผู้รับหลักประกันบังคับหลักประกันโดยให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุด เป็นสิทธิ ให้ถือว่าหนี้ประธานและหนี้ตามสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะดับสิ้นไป การใดที่แตกต่างจากความในมาตรานี้ตกเป็นโมฆะ

๓.๕ ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาหลักประกัน

ความระงับสิ้นไปของสัญญาหลักประกันแต่ละสัญญาจะมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละกฎหมาย โดยกรณีสัญญาจำนองจะเป็นไปตามมาตรา ๗๔๔^{๖๒} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๕๗ กรณีสัญญาจำนำจะเป็นไปตามมาตรา ๗๖๙^{๖๓} แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกรณีสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะเป็นไปตามมาตรา ๘๐^{๖๔} แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘

๓.๖ การนำเรือมาทำสัญญาหลักประกันซ้อน

๑) กรณีนำเรือลำเดียวกันมาทำสัญญาจำนองหลายครั้งย่อมสามารถกระทำได้ เช่นเดียวกับการนำเรือลำเดียวกันมาทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจหลายครั้งที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ ห้ามไว้แต่อย่างใด ซึ่งหลักการดังกล่าวตรงกันข้ามกับการจำนำที่ไม่สามารถนำเรือลำเดียวกันมาทำสัญญาจำนำหลายครั้ง เนื่องจากโดยสภาพของการจำนำที่จะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้รับจำนำ และการจำนำจะระงับสิ้นไปเมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนไปสู่ครอบครองของผู้จำนำ

๒) กรณีนำเรือลำเดียวกันที่ได้ทำสัญญาจำนองแล้วและต่อมาประสงค์จะทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจอีก ก็ย่อมสามารถกระทำได้เพราะไม่มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ ห้ามไว้แต่อย่างใด และในทางกลับกัน กรณีทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจแล้วและต่อมาจะทำสัญญาจำนองก็ย่อมสามารถกระทำได้เช่นเดียวกัน

^{๖๒}มาตรา ๗๔๔ อันจำนองย่อมระงับสิ้นไป

(๑) เมื่อหนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุประการอื่นใดมิใช่เหตุอายุความ

(๒) เมื่อปลดจำนองให้แก่ผู้จำนองด้วยหนังสือเป็นสำคัญ

(๓) เมื่อผู้จำนองหลุดพ้น

(๔) เมื่อถอนจำนอง

(๕) เมื่อขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองตามคำสั่งศาลอันเนื่องมาแต่การบังคับจำนองหรือถอนจำนอง หรือเมื่อมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งจำนองตามมาตรา ๗๒๙/๑

(๖) เมื่อเอาทรัพย์สินซึ่งจำนองนั้นหลุด

^{๖๓}มาตรา ๗๖๙ อันจำนำย่อมระงับสิ้นไป

(๑) เมื่อหนี้ซึ่งจำนำเป็นประกันอยู่นั้นระงับสิ้นไปเพราะเหตุประการอื่นมิใช่เพราะอายุความ หรือ

(๒) เมื่อผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์สินจำนำกลับคืนไปสู่ครอบครองของผู้จำนำ

^{๖๔}มาตรา ๘๐ สัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะระงับสิ้นไปเมื่อ

(๑) หนี้ที่ประกันระงับสิ้นไปด้วยเหตุประการอื่นใดอันมิใช่เหตุอายุความ

(๒) ผู้รับหลักประกันและผู้ให้หลักประกันตกลงกันเป็นหนังสือให้ยกเลิกสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ

(๓) มีการไถ่ถอนทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน

(๔) มีการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในการบังคับหลักประกันหรือเมื่อทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิแก่ผู้รับหลักประกัน

๓) กรณีนำเรือลำเดียวกันมาสัญญาจำนองและต่อมาประสงค์จะทำสัญญาจำนำ ผู้เขียนเห็นว่าย่อมกระทำได้ เช่นเดียวกับการนำเรือลำเดียวกันมาทำสัญญาจำนำก่อนแล้วไปทำสัญญาจำนอง อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาว่าผู้รับจำนองหรือผู้รับจำนำใครมีสิทธิดีกว่ากัน จะต้องนำหลักผู้ใดมาก่อนผู้นั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า (First in time, first in right) มาใช้ในการพิจารณา

๔) กรณีนำเรือลำเดียวกันมาทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจแล้วและต่อมาประสงค์จะนำเรือลำดังกล่าวไปทำสัญญาจำนำอีก หากมีการทำสัญญาจำนำจะส่งผลให้สัญญาจำนำนั้นตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๒๒^{๕๕} แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ แต่ในทางกลับกัน หากนำเรือมาทำสัญญาจำนำก่อนและต่อมาประสงค์จะทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ ผู้เขียนเห็นว่าย่อมสามารถกระทำได้ เนื่องจากลักษณะของการทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจไม่มีการต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับหลักประกันประกอบกับไม่มีกฎหมายห้ามไว้แต่อย่างใด

๔. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันกฎหมายได้ยอมรับให้เรือเป็นทรัพย์สินที่ใช้สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการจำนอง การจำนำ หรือการทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้นผู้ที่เป็นเจ้าของเรือจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าเรือของตนเข้าลักษณะและเงื่อนไขในการนำมาเป็นหลักประกันตามกฎหมายใดบ้าง โดยหากจะนำเรือมาเป็นหลักประกันทางจำนองก็ต้องพิจารณาลักษณะและเงื่อนไขของเรือตามพระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช ๒๔๘๑ หรือพระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ ตามแต่ละกรณี หากนำเรือมาเป็นหลักประกันทางจำนำก็สามารถนำเรือทุกลักษณะมาจำนำได้ทุกกรณี (เว้นแต่กรณีจำนำเรือที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่มาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้มีผลเป็นโมฆะ) แต่การนำเรือมาจำนำอาจไม่เหมาะสมกับผู้ประกอบธุรกิจที่ใช้เรือในการประกอบธุรกิจ เนื่องจากจะลักษณะของสัญญาจำนำจะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้รับจำนำเป็นสำคัญ ทั้งนี้ หากเจ้าของเรือเป็นผู้ประกอบการธุรกิจที่ใช้เรือในการประกอบธุรกิจ การทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจก็ถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้ยอมรับทรัพย์สินดังกล่าวเป็นหลักประกันทางธุรกิจ นอกเหนือจากการพิจารณาดังกล่าวข้างต้นแล้ว หากได้มีการทำสัญญาหลักประกันในรูปแบบใดก็จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของสัญญาหลักประกันแต่ละรูปแบบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย

^{๕๕} มาตรา ๒๒ ผู้ให้หลักประกันมีสิทธิครอบครอง ใช้สอย แลกเปลี่ยน จำหน่าย จ่ายโอน และจำนองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน รวมทั้งใช้เป็นหลักประกัน ใช้ในการผลิต นำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นใช้ไปสิ้นไป ในกรณีที่ครอบครองเพื่อการใช้สิ้นเปลือง และได้ดอกผลของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน เว้นแต่คู่สัญญาจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ผู้ให้หลักประกันจะนำทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามพระราชบัญญัตินี้ไปจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ต่อไปมิได้ มิฉะนั้นการจำนำนั้นตกเป็นโมฆะ